

Dr Paweł Rydzewski

Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie
Wydział Filozofii i Socjologii
Instytut Socjologii
Adiunkt w Pracowni Metod i Technik Badawczych

Lublin, 18.07.2016

Autoreferat

1. Wykształcenie

1. matura: VI LO w Szczecinie – 1980
2. magister socjologii – KUL, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Socjologii – 1985
3. doktor nauk humanistycznych – rozprawa doktorska: „Rozwód w cyklu życia rodziny” obroniona na Wydziale Nauk Społecznych KUL w grudniu 1993 (promotor: prof. dr hab. Piotr Kryczka, recenzenci: prof. dr hab. Jan Turowski, prof. dr hab. Józef Styk)

2. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

a. podstawowe zatrudnienie

W 1986 r. zostałem zatrudniony na stanowisku asystenta w Instytucie Socjologii KUL, w Katedrze Socjologii Rodziny i Wychowania, kierowanej przez prof. dr hab. Piotra Kryczkę. Od 1997 do 2007 - byłem zatrudniony w Instytucie Socjologii KUL na stanowisku adiunkta.¹ Od 1998 r. pracowałem w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie – początkowo był to drugi etat, a w latach 2007 - 2015 – pierwsze miejsce pracy (na stanowisku adiunkta). Przez niecałe 2 lata pełniłem funkcję kierownika Katedry Socjologii WSPA. Od 1 X 2015 roku jestem zatrudniony na stanowisku adiunkta w UMCS, na Wydziale Filozofii i Socjologii, w Pracowni Metod i Technik Badawczych Instytutu Socjologii.

b. dodatkowe zatrudnienie (zajęcia zlecone i umowy o dzieło)

W latach 1994 – 2002 byłem wykładowcą w Filii Wydziału Nauk Społecznych KUL w Stalowej Woli (obecnie Wydział Zamiejscowy), w latach 2008 – 2010 prowadziłem zajęcia w Wyższej Szkole Zarządzania i Administracji w Zamościu, a w 2011-2012 i 2014-2015 prowadziłem zajęcia w UMCS w Lublinie.

3. Początki rozwoju naukowego – praca naukowa przed doktoratem

Mój rozwój naukowy rozpoczął się uczestnictwem (od chwili zatrudnienia w Instytucie Socjologii KUL w 1986 r.) w projekcie badawczym IV Grupy Tematycznej Centralnego Programu Badań Podstawowych 09.1 „Uwarunkowania demograficzne rozwoju społeczno - gospodarczego Polski”. Projekt był realizowany we współpracy KUL z Akademią Ekonomiczną w Poznaniu. Głównym celem badań było uzyskanie informacji o różnorodnych aspektach rozwodów w środowisku wielkomiejskim (badaniami objęto w sumie 12 dużych miast w Polsce). W projekcie uczestniczyłem do czasu jego zakończenia, tzn. do roku 1990. Do moich zadań należało (w jednym z wytypowanych miast) zbieranie danych (wypisy z akt

¹ W latach 1993 - 1997 byłem asystentem z tytułem doktora, ze względu na warunki stawiane przez KUL adiunktom: posiadanie określonej liczby publikacji – i co ważniejsze – zdanie przed komisją egzaminu ze znajomości drugiego międzynarodowego języka obcego.

sądowych oraz wywiady kwestionariuszowe) oraz ich wstępne opracowanie. Przygotowałem również jeden z raportów końcowych, który stał się podstawą mojego pierwszego referatu, wygłoszonego na międzynarodowej konferencji naukowej w Rydzynie, podczas zjazdu demografów.

Udział w tym projekcie badawczym scharakteryzowałem bardziej szczegółowo z kilku powodów. Po pierwsze, po zakończeniu projektu otrzymałem surowy zbiór danych (660 przypadków) z trzech miast (Szczecina, Warszawy i Tarnowa), który stał się źródłem do napisania rozprawy doktorskiej; po drugie – udział w projekcie w znacznym stopniu zaważył na moim dalszym rozwoju naukowym, tak pod względem preferowanej w późniejszych latach problematyki badawczej, jak też rozwoju zainteresowań metodologicznych i związanych z analizą danych; po trzecie – pozwolił na zebranie bezcennych doświadczeń badawczych, po czwarte – nawiązałem współpracę z kierownikiem Zakładu Statystyki i Demografii AE w Poznaniu, prof. dr hab. Stanisławem Wierchosławskim, która trwała jeszcze kilka lat po zakończeniu projektu i miała niebagatelne znaczenie zarówno dla koncepcji mojej rozprawy doktorskiej, jak też dalszego rozwoju naukowego.

Udział w tak dużym projekcie badawczym na samym początku pracy naukowej pozostawił trwały ślad i w zasadniczym stopniu wpłynął na moją dalszą drogę naukową.

Przed doktoratem opublikowałem 9 artykułów:

1. Teoria kontroli społecznej jako jedna z teorii dewiacji, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 1989, 4, s. 313-326.
2. Rozwód w perspektywie teorii wymiany społecznej, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 1990, 2, s. 257- 267.
3. Przyczyny rozwodów, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 1991, 4, s. 235-245.
4. Rozwód w cyklu życia rodziny, *Studia Demograficzne*, 1992, 3, s. 3-18.
5. Demograficzne korelaty rozwodów, *Studia Demograficzne*, 1992, 1, s. 25-37.
6. Małżeństwa powtórne osób rozwiedzionych, *Studia Demograficzne*, 1993, 3, s. 89-100.
7. Divorce in the Family Life Cycle, *Polish Population Review*, 1994, 5, s. 56-72.
8. Rozwód - zjawisko wielowymiarowe, *Studia Demograficzne*, 1994, 3, s. 87-98.
9. Pomiar postaw wobec legalności aborcji, *Studia Demograficzne*, 1996, 3, s. 69-74 .

Ważnym aspektem mojego rozwoju naukowego było 3. miesięczne stypendium naukowe w Tilburg University (Holandia) w 1991 roku.

4. Działalność i osiągnięcia naukowe po doktoracie

Moim głównym osiągnięciem naukowym jest „Wieloaspektowa analiza rozwodów”, na które składa się cykl 8 monotematycznych artykułów. Jestem też współautorem 2 książek (jedna z nich została przetłumaczona na język angielski), 5 artykułów w książkach i 5 artykułów (w języku angielskim) w czasopiśmie indeksowanym. Jestem autorem 15 raportów z badań i 6 ekspertyz naukowych (recenzowanych). W dorobku mam też 3 recenzje artykułów naukowych, 1 recenzję raportu z badań i 1 recenzję metody badawczej stosowanej w projekcie badawczym. Sumaryczny impact factor według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania wynosi 5,09. Liczba cytowań (bez autocytowań) według bazy Web of Science: 6. Indeks Hirscha według bazy Web of Science: 2.

Charakterystyka głównego osiągnięcia naukowego

Publikacje składające się na cykl monotematycznych artykułów ukazały się w większości (6) w „Studiach Demograficznych” czasopiśmie PAN, natomiast 2 w „Rocznikach Nauk Społecznych KUL”.

Początkowo skupiłem się na eksploracji (przede wszystkim mało znanych w środowisku polskich socjologów) publikacji zagranicznych, w większości anglojęzycznych, co zaowocowało kilkoma publikacjami i ukształtowało moją własną perspektywę teoretyczną, a w pewnym sensie też badawczą. Moje własne badania dotyczące rozwodów udało się przeprowadzić tylko raz. Oparte zostały na wypisach z akt sądowych Sądu Wojewódzkiego w Lublinie i wynikach ankiety pocztowej (dostęp do danych był obwarowany zastrzeżeniem nieprowadzenia wywiadów bezpośrednich) rozesłanej do osób rozwiedzionych z terenu Lublina (z braku środków – wniosek o grant badawczy nie został zaakceptowany – badań nie udało się rozszerzyć na inne miasta). Wyniki tych badań zostały opublikowane w artykule „Typy procesu rozwodowego a przystosowanie porozwodowe kobiet ze środowisk wielkomiejskich na przykładzie Lublina”, *Studia Demograficzne*, 1998, 3, s. 73-90. Omawiane badania zostały przeprowadzone na początku 1997 roku. 29 sierpnia tegoż roku weszła w życie Ustawa o Ochronie Danych Osobowych, która praktycznie zamknęła dostęp badaczy do archiwów zawierających akta rozwodowe, z których pozyskiwane były dane (nazwiska, adresy) osób rozwiedzionych, wykorzystywane w dalszych etapach procesu badawczego.

W ciągu następnych kilku lat systematycznie korzystałem z ogólnopolskich danych Polskich Generalnych Sondaży Społecznych (PGSS), zarówno selekcionując z tego zbioru podzbiór osób rozwiedzionych, jak też badając opinię społeczną wobec rozwodów. W ramach tych analiz opisałem sytuację zdrowotną osób rozwiedzionych w Polsce (pod względem zdrowia fizycznego i psychicznego) w porównaniu z osobami pozostającymi w związkach małżeńskich („Zdrowotne i psychologiczne konsekwencje rozwodów”, *Studia Demograficzne*, 1997, 1, s. 83-95) oraz ukazałem przemiany postaw wobec rozwodów w społeczeństwie polskim w latach 90. („Rozwód w opinii społecznej w latach 1990”, *Studia Demograficzne*, 1999, 1, s. 73-90).

Korzystając z tych cennych danych, usiłowałem (na miarę dostępnych w zbiorze PGSS zmiennych) przetestować w warunkach polskich niektóre amerykańskie koncepcje teoretyczne, zwłaszcza szczególnie interesującą teorię Georga Levingera. Bez zbytniej przesady mogę stwierdzić, iż z danych PGSS wydobyłem (w sensie analitycznym) chyba wszystko, co można powiązać z problematyką rozwodową. W analizach tych starałem się również realizować moje zainteresowania metodologiczne i statystyczne. Po wyczerpaniu i tego źródła moje zainteresowania skierowały się w stronę analizy metodologicznej dokumentów zastanych – publikacji dotyczących problematyki rozwodowej głównie z kręgu języka angielskiego. Zgromadziłem duży zbiór publikacji z lat 1980-2010, korzystając z internetowych baz danych (np. JSTORE, SAGE) zawierających pełne wersje elektroniczne publikacji, kupując poszczególne woluminy u wydawców (np. w Harworth Press, wydawcy „*Journal of Divorce*”, potem „*Journal of Divorce & Remarriage*”), jak również korzystając z zasobów bibliotek polskich i zagranicznych (np. Tilburg University) oraz kopii przysyłanych przez autorów publikacji.

Artykuły wchodzące w skład cyklu monotematycznych publikacji, które określiłem jako „Wieloaspektowe analizy rozwodów” w znacznym stopniu zasługują na to miano, gdyż z jednej strony dotyczą sytuacji osób rozwiedzionych (aspekt zdrowotny, przystosowanie

porozwodowe), opinii społecznej o rozwodach, cechach zwiększających ryzyko rozwodu, z drugiej strony – odnoszą się do metodologii badań rozwodów (doboru próby, narzędzi pomiaru, technik badawczych oraz metod analizy danych). Z całą pewnością nie jest to kompletny zbiór aspektów, który mógłby wypełnić pojęcie „wieloaspektowości” tego typu badań, niemniej jednak wydaje się stanowić perspektywę na tyle szeroką i wielowymiarową, iż zasługuje na to miano, pomimo owej niekompletności.

W jakim stopniu przedstawiony do oceny cykl monotematycznych publikacji wnosi nową wartość do nauki (przynajmniej na gruncie krajowym)? Jedyńm artykułem, który ma swoje (liczne) odpowiedniki w pracach innych badaczy jest „Rozwód w opinii społecznej w latach 1990”. Tego typu badania wielokrotnie prowadzono. *Novum* w tym przypadku stanowi oparcie się w analizach na dużej (7685 respondentów), losowej próbie badawczej o stosunkowo wysokiej reprezentatywności dla populacji ogólnopolskiej. Nie są to więc badania wycinkowe, odnoszące się do niewielkich zbiorowości lub specyficznych kategorii respondentów, lecz analiza, której wyniki można z powodzeniem generalizować na populację ogólnokrajową. Losowość doboru próby (w polskich badaniach rozwodów używa się zwykle prób celowych) umożliwiła wykorzystanie bardziej zaawansowanych metod wnioskowania statystycznego, takich jak: skalowanie optymalne CATREG (regresja dla danych jakościowych), skalowanie wielowymiarowe oraz analiza korespondencji (ANACOR). *Novum* analitycznym było wykorzystanie procesu transformacji danych, który jest procedurą skalowania optymalnego i umożliwia zapis przeskalowanego zestawu danych przeliczonych w taki sposób, iż w efekcie zmienne mierzone na nie- ilościowym poziomie pomiaru stają się zmiennymi ilościowymi. Wykorzystanie transformowanego zbioru danych będącego „produktem ubocznym” skalowania optymalnego (poza samym wynikiem tegoż skalowania, istotnym niezależnie od opisanych tu działań), umożliwiło zastosowanie skalowania wielowymiarowego, które wymaga ilościowego poziomu pomiaru wszystkich analizowanych zmiennych. Od strony merytorycznej, jakimś niewielkim nowym wkładem, było uzupełnienie Podgóreckiego typologii postaw wobec prawa (liberalistyczna, rygorystyczna, legalistyczna) o postawę niezdecydowaną – w tym przypadku chodzi oczywiście o postawy wobec rozwodów.

Wspomniany już wcześniej artykuł pt. „Typy procesu rozwodowego a przystosowanie porozwodowe kobiet ze środowisk wielkomiejskich na przykładzie Lublina” wniósł kilka nowych elementów do polskiego piśmiennictwa naukowego związanego z rozwodami. Po pierwsze, od strony teoretycznej – wykorzystałem nieznaną w polskiej literaturze przedmiotu typologię rozwodów Kennetha Kressela (Rutgers University w Newark) (Typologie procesu rozwodowego koncentrują się na różnicach, a nie na podobieństwach w zakresie przebiegu rozwodu, ich celem jest identyfikacja różnorodnych wzorów rozpadu małżeństwa). Typologia ta kładzie silny akcent na aspekty emocjonalne, decyzyjne i problematykę przystosowania porozwodowego z podkreśleniem znaczenia rozwodu psychicznego. Jest to jedna z niewielu typologii procesu rozwodowego funkcjonujących w literaturze światowej (inne typologie to np. autorstwa J.J. Ponzetti i R.M. Cate oraz G. Hagestad i M. Smyer), pierwsza oparta na doświadczeniach terapii i poradnictwa rozwodowego. Po drugie, od strony metodologicznej – kwestionariusz ankiety do tego badania został opracowany przy współudziale Helen Raschke - znanej specjalistki z zakresu problematyki rozwodowej (autorki rozdziału „Divorce” w *Handbook of Marriage and the Family* pod redakcją Suzanne K. Steinmetz, Marvin B. Sussman, New York 1987, Plenum Press), dzięki której uprzejmości otrzymałem niepublikowany dotąd wzór kwestionariusza (Post Divorce Problems and Stress Scale), wykorzystany w jej własnych badaniach - i który częściowo – za zgodą Autorki - zaadaptowałem dla potrzeb mojego badania. Nowe narzędzie badawcze powstało jako adaptacja polskiego kwestionariusza, wcześniej wykorzystanego do badań w ramach wspomnianego już Programu Badań Podstawowych „Uwarunkowania demograficzne

rozwoju społeczno - gospodarczego Polski” i amerykańskiego kwestionariusza Helen Raschke oraz innych pytań skonstruowanych przeze mnie dodatkowo na użytek tego badania. W rezultacie powstało narzędzie badawcze przystosowane do empirycznego wykorzystania teoretycznych koncepcji Kennetha Kressela na gruncie polskim. Dodam, że Kenneth Kressel nie tylko udostępnił własne publikacje, ale w korespondencji prywatnej wyjaśnił pewne bardziej złożone kwestie metodologii swoich badań, które nie były dostępne w publikacjach. Po trzecie – w zakresie wyników badań – określono częstość występowania wyróżnionych przez Kressela typów rozvodu (powikłanego, autystycznego, konfliktowego i obojętnego), powiązano te typy z długością trwania małżeństwa oraz innymi zmiennymi, oraz pokazano związek typu rozvodu i przystosowania pozarozwodowego. Badania zweryfikowały hipotezy Kressela na gruncie polskim. Ograniczeniem we wnioskowaniu było zawężenie obszaru badań (wynikające z problemów z finansowaniem badań), jednak można założyć, że wnioski z tych badań można rozciągnąć (z odpowiednim marginesem błędu) na populację wielkomiejską kobiet w Polsce. Realizacja tych badań jest także przykładem udanej międzynarodowej współpracy naukowej.

Innym przykładem sięgnięcia do zagranicznego dorobku teoretycznego i przetestowania go na gruncie polskim są analizy zawarte w artykule „Ryzyko rozpadu małżeństw w Polsce. Empiryczne implikacje teorii Levingera”.

George Levinger (psycholog społeczny, University of Massachusetts w Amherst), znany dzięki koncepcji pięciostopniowego modelu relacji interpersonalnych, jest autorem bardzo interesującej teorii wyjaśniającej mechanizm rozpadu związku małżeńskiego, którą skrótowo omawiam w artykule, przybliżając ją polskiemu czytelnikowi, gdyż jak się wydaje na podstawie przeanalizowanej literatury, przynajmniej na gruncie socjologii była ona w Polsce nieznana. Na gruncie amerykańskim została doceniona przez socjologów i przeprowadzono kilka badań empirycznych odwołujących się do zawartych w niej pomysłów. Teoria ta zwróciła moją uwagę, ponieważ w prosty sposób pokazuje mechanizmy podejmowania decyzji w relacjach interpersonalnych. Można ją zastosować zarówno do relacji małżeńskich, jak to uczynił Levinger, ale nadaje się też do wyjaśniania szerszej kategorii decyzji i idących za nimi zachowań także w szerszym kontekście. Wykorzystując zbiór danych PGSS (próba 5940 respondentów), przeprowadziłem analizę ryzyka rozpadu małżeństw w Polsce, na podstawie teorii Levingera (większość małżeństw w Polsce charakteryzuje niskie ryzyko rozpadu - 58,3%, dużą część małżeństw można zaliczyć do grupy o ryzyku średnim - 38,7%, do kategorii wysokiego ryzyka należy stosunkowo niewielki zbiór małżeństw - 3,0%). Losowy dobór próby pozwolił na wykorzystanie metod wnioskowania statystycznego i ukazanie związku między ryzykiem rozpadu małżeństwa i wybranymi cechami społeczno – demograficznymi małżonków. Elementem nowym w polskich badaniach było wykorzystanie i empiryczne przetestowanie teorii Levingera, co umożliwiło oszacowanie ryzyka rozpadu małżeństw i powiązanie tego ryzyka z cechami społeczno-demograficznymi małżonków.

Artykuł „Zdrowotne i psychologiczne konsekwencje rozwodów” (Studia Demograficzne, 1997, 1) koncentruje się na porównaniu stanu zdrowia osób rozwiedzionych z sytuacją zdrowotną osób żonatych / zamężnych. Wykorzystane zostały dane PGSS. Próba osób rozwiedzionych liczyła 340 rozwiedzionych respondentów, próba porównawcza małżonków – 4733 osób² (próby dobrane losowo z populacji ogólnopolskiej). Zastosowano

² W badaniach porównawczych często dąży się do operowania próbami o zbliżonej liczebności, jednak w tym przypadku duże różnice wielkości prób zostały zachowane, gdyż odzwierciedlają (przynajmniej w założeniu) proporcje w populacji.

zaawansowane metody analizy danych – analizę logarytmiczno – liniową oraz analizę korespondencji (ANACOR) wykazując, iż osoby rozwiedzione częściej niż osoby pozostające w związkach małżeńskich charakteryzują się gorszym stanem zdrowia i częściej przeżywają problemy natury psychologicznej. Problematyka podjęta w artykule nie jest nowa ani odkrywcza, wnioski również nie są przełomowe, jednak po raz pierwszy na gruncie polskich badań uzyskano je na stosunkowo dużej losowej próbie ogólnopolskiej, z zastosowaniem zaawansowanych metod wnioskowania statystycznego – i na tym polega *novum* tych analiz.

Kolejne 4 artykuły cyklu dotyczyły zagadnień metodologicznych w zakresie badania rozwodów. Nie jest to przypadkowe, gdyż po doktoracie coraz wyraźniej zaczęły dochodzić do głosu moje zainteresowania metodologiczne, statystyczne i związane z analizą danych – uwidaczniając się w pracach badawczych oraz w dydaktyce. W publikacjach kontynuowałem zainteresowanie problemami społecznymi, szczególnie rozwodami – traktując je z biegiem czasu także jako pole, na którym mogłem realizować pasje metodologiczne i analityczne. Moja tożsamość naukowa zdecydowanie łączy się z metodami badań społecznych i metodami analizy danych.

Czytając obszerną literaturę obcojęzyczną (głównie w języku angielskim) dotyczącą rozwodów, zauważyłem jej zróżnicowany poziom metodologiczny oraz różnorodność rozwiązań w zakresie doboru prób do badań, stosowanych metod badawczych, narzędzi pomiaru, źródeł danych oraz metod analizy danych. Te dość oczywiste spostrzeżenia podsunęły mi jednak pomysł, aby po zapoznaniu się z większą liczbą publikacji dokonać analizy metodologicznej dorobku naukowego związanego z problematyką rozwodów. Analiza nie tylko kompletu publikacji, ale nawet znaczącej części całego zbioru nie wchodziła w grę, konieczna była selekcji publikacji. Zdecydowałem się na zastosowanie tzw. doboru teoretycznego, w którym badacz wybiera te elementy do badania, które mogą być szczególnie interesujące z punktu widzenia interesujących go pytań badawczych. Selekcja kończy się, gdy osiągnięty zostaje stan „teoretycznego nasycenia”, tzn. kolejne jednostki będące przedmiotem badania nie wnoszą już nic nowego do zasobu posiadanej wiedzy.³ Gdy chodzi o ramy czasowe, to badaniem objąłem lata 1980 – 2000.

W artykule „Metody doboru próby w badaniach nad rozwodami” (Studia Demograficzne, 2004, 1, s. 55-73) przedstawiłem sposoby selekcji prób losowych oraz celowych stosowane w badaniach przeprowadzonych przez autorów publikacji, oraz źródła i metody doboru prób, które posłużyły do analizy wtórnej. Są to kwestie fundamentalne dla badań, przede wszystkim decyzja organizowania badań własnych lub skorzystania z danych zastanych. Na podstawie przeanalizowanych publikacji, widoczna staje się skłonność badaczy do coraz częstszego sięgania do analizy wtórnej. W miejsce autorskich badań coraz większą popularność zyskują analizy oparte na danych pochodzących z dużych, ogólnokrajowych sondaży – zwłaszcza gdy chodzi o uzyskanie dostępu do prób dobieranych losowo. Wydaje się, że jest to tendencja pozytywna. Wprawdzie wymaga to poświęcenia jakiejś części własnych pomysłów badawczych, lecz zyskuje się w zamian korzyści niebagatelne: możliwość prowadzenia analiz na dużych, losowych próbach reprezentatywnych oraz wykorzystania zaawansowanych metod analizy danych. Co więcej – duże projekty badawcze bardzo często realizowane są przez wiele lat, a nawet dziesięcioleci (np. General Social Survey), co umożliwia śledzenie trendów. Minusem tego typu badań jest (w wielu przypadkach) ograniczenie do kilku – kilkunastu istotnych dla badaczy zmiennych, w sondażach o ogólnym, przekrojowym charakterze.

³ B.G. Glaser, A.L. Strauss, *Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*, Chicago 1967.

W tekście pt. „Wykorzystanie wywiadów i technik ankietowych w socjologicznych badaniach rozwodów” (Roczniki Nauk Społecznych KUL, 2013, 4, s. 127-152) omówiłem wykorzystanie różnych wersji wywiadów socjologicznych (bezpośrednich i pośrednich, standaryzowanych i niestandaryzowanych) oraz ankiet (pocztowych, pod nadzorem). Indywidualny wywiad bezpośredni oraz ankietę pocztową pozostają popularnymi technikami zbierania informacji w socjologicznych badaniach nad rozwodami. W dużych, ogólnokrajowych projektach badawczych wykorzystuje się coraz częściej technikę wywiadu telefonicznego. Obniża to znacznie koszty, jednocześnie pozwalając w większym stopniu kontrolować proces doboru respondentów do badań, jak i przebieg wywiadów. W artykule dochodzę do wniosku, że informacje o zastosowanych metodach i technikach badawczych w znacznej części analizowanych publikacji są bardzo skrótowe, a niekiedy lakoniczne. W odróżnieniu od innych informacji metodologicznych obszar metod i technik jest często traktowany pobieżnie, nierzadko – w sposób uniemożliwiający poprawną identyfikację zastosowanych w danych badaniach procedur. Być może jest to spowodowane tym, iż w opinii badaczy są to kwestie na tyle znane, iż nie warto poświęcać im zbyt wiele miejsca – i jest w tym wiele racji. Jednak skrótowość ta często idzie zbyt daleko. Nierzadko brakuje podstawowych informacji o stosowanych metodach i technikach badawczych lub są tak lakoniczne, iż czytelnik jest skazany na domysły. Ten sam problem pojawia się przy analizie wtórnej. Wielu badaczy najwyraźniej czuje się zwolnionych z obowiązku podawania szczegółowych informacji metodologicznych o dużych badaniach ogólnokrajowych, z których danych korzysta. Wprawdzie rzeczywiście informacje metodologiczne o dużych projektach są zwykle łatwo dostępne, to jednak nie zwalnia autorów z obowiązku poinformowania o najważniejszych kwestiach metodologicznych - choćby w przypisie.

W kolejnym artykule pt. „Narzędzia pomiaru w ilościowych badaniach rozwodów” (Studia Demograficzne, 2007, 2, s. 45-63) przeanalizowałem opublikowane narzędzia badawcze, służące do pomiaru zjawisk bezpośrednio związanych z rozwodami (pomiar przyczyn rozwodów, ryzyka rozpadu małżeństwa, przystosowania porozwodowego) i pośrednio związane z problematyką rozwodową (pomiar zdrowia i kondycji psychicznej, satysfakcji z małżeństwa, przystosowania małżeńskiego, relacji interpersonalnych po rozwodzie, poziomu konfliktu, alternatyw wobec aktualnego małżeństwa). W tym tekście usystematyzowałem narzędzia pomiaru oraz pokazałem przykłady ich stosowania, nie podjąłem jednak próby oceny ich przydatności w badaniach, gdyż rzetelna ocena metodologiczna wymagałaby przeprowadzenia badań (przynajmniej pilotażowych) z wykorzystaniem poszczególnych narzędzi. Ponadto, o wartości narzędzia trudno mówić abstrahując od całości procesu badawczego (to samo narzędzie będzie mniej lub bardziej wartościowe zależnie od przedmiotowego i metodologicznego kontekstu badania). Po przeanalizowaniu zebranego materiału doszedłem do wniosku, że istnieje wyraźną tendencję do standaryzacji narzędzi badawczych. Wielu badaczy tworzy i publikuje narzędzia pomiaru, z intencją zaoferowania gotowych rozwiązań innym badaczom. Jest to trend zdecydowanie pozytywny, przyczyniający się do poprawienia jakości narzędzi: wielokrotne testowanie empiryczne pozwala korygować ewentualne błędy, jednak najważniejsza korzyść płynąca z posługiwania się narzędziami standaryzowanymi to możliwość porównywania wyników badań. Wprawdzie nie stało się normą publikowanie wzorów narzędzi badawczych, jednak zdecydowana większość narzędzi (nawet jeżeli nie są przedstawione w wersji oryginalnej) scharakteryzowana jest w sposób pozwalający na ich wstępną ocenę. W przypadku narzędzi standaryzowanych regułą jest podawanie informacji i ich rzetelności (najczęściej – alfa Cronbacha).

W artykule pt. „Metody analizy danych w socjologicznych badaniach rozwodów” (Roczniki Nauk Społecznych KUL, 2010, 2, s. 275-298) przedstawiłem najczęściej wykorzystywane metody analizy danych w badaniach rozwodów. Skupiłem się na metodach

wnioskowania statystycznego, uprawnionego przy próbach dobranych losowo, pomijając proste zestawienia tabelaryczne, bez testów statystycznych, typowe dla analiz opartych na próbach celowych. W socjologicznych badaniach rozwodów zdecydowanie najczęściej wykorzystywana jest wielokrotna analiza regresji – zarówno jako samodzielna metoda analizy, jak też w zestawieniu z innymi metodami. Stosunkowo często stosuje się również regresję logistyczną i modele probit, natomiast rzadziej – analizę przeżycia. Rzadko wykorzystywana jest analiza korelacyjna. Sporadycznie zaś – korelacja kanoniczna, analiza ścieżek, analiza czynnikowa, model LISREL i analiza skupień. W artykule pokusiłem się też o kilka prognoz dotyczących kierunków przyszłych badań.

Na czym polega *novum* opisanych wyżej artykułów? W polskiej literaturze przedmiotu nie ukazała się do tej pory publikacja, w której przedstawiona byłaby analiza metodologii badania rozwodów, w tym także w odniesieniu do badań zagranicznych. Tego typu analizy stanowią rzadkość również w skali międzynarodowej. Wartość przedstawionych przez mnie dociekań byłaby z pewnością większa, gdyby udało się pokazać związek między kluczowymi etapami procesu badawczego i wnioskami z badań. Do tego niezbędne byłoby jednak dysponowanie kompletem najważniejszych elementów składowych tego procesu, a przede wszystkim – narzędziami badawczymi (zazwyczaj nie są publikowane) oraz zbiorami danych (zazwyczaj nie są udostępniane). W artykułach skupiłem się na podaniu licznych przykładów badań wraz z ich krótkim omówieniem i próbą pokazania bardziej ogólnych tendencji. Wartością dodatkową jest wskazanie konkretnych rozwiązań metodologicznych (np. gotowych narzędzi pomiaru), które mogą być wykorzystane przez polskich badaczy.

Omówienie pozostałych osiągnięć naukowych

Rozwody niewątpliwie można zaliczyć do ważnych problemów społecznych. Znaczna część pozostałego dorobku naukowego związana jest również problemami społecznymi. Nie jest to wynikiem przypadku, gdyż już wcześniej interesowałem się tymi zagadnieniami, czego wyrazem było m.in. prowadzenie zajęć dydaktycznych (wykładów) z przedmiotów: Patologia społeczna, Socjologia niepełnosprawności i rehabilitacji oraz Zróżnicowanie społeczne. Wymieniam je w punktach:

a) Bezdomność. Dzięki uzyskaniu środków unijnych możliwe stało się zrealizowanie badania i wydanie książki „Społeczne i instytucjonalne aspekty bezdomności na Lubelszczyźnie”, Lublin 2011, której jestem współautorem i autorem 1 rozdziału. Jest to jedno z niewielu opracowań tego typu w Polsce, gdyż badaniami objęto 500 bezdomnych z terenu całego województwa. Badania ilościowe (wywiady kwestionariuszowe z bezdomnymi) zostały uzupełnione badaniami jakościowymi (focusy) zarówno z bezdomnymi, jak też przedstawicielami instytucji powołanych do udzielania wsparcia bezdomnym. Wybrane fragmenty tej publikacji zostały wydane również w języku angielskim, w formie osobnej książki „Social and Institutional Aspects of Homelessness in the Lublin Province”, Lublin 2011. Materiał z badań dotyczących bezdomności okazał się tak interesujący, iż zdecydowałem się pewne wyniki badań ilościowych (za tę część badań byłem odpowiedzialny) pogłębić, ponownie przeanalizować i ukazać w zupełnie innym niż do tej pory kontekście. Efektem był artykuł „Marginalizacja społeczna a rozwój zrównoważony - przykład bezdomności” opublikowany w „Problemach Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2012, vol. 7, no 1, s. 43-59. Problematyka bezdomności została tu ukazana na szerszym tle marginalizacji społecznej i z perspektywy zrównoważonego rozwoju.

b) Niepełnosprawność. Jestem współautorem książki "Osoby niepełnosprawne na rynku pracy Lubelszczyzny", Lublin 2011 podsumowującej wyniki badań zrealizowanych w ramach projektu unijnego. W książce tej jestem autorem wstępu oraz dwóch rozdziałów. W badaniach odpowiadałem za dwa zadania: wywiady z osobami niepełnosprawnymi oraz wywiady z przedstawicielami zakładów pracy.

c) Bezrobocie i ubóstwo. W ramach projektu badawczego przeprowadziłem badania i ich wyniki zawarłem w raporcie „Bezrobotni absolwenci wyższych uczelni w województwie lubelskim. Raport z badań”, Lublin 2012. Raport ten został włączony do szerszego opracowania pt. „Bezrobotni absolwenci wyższych uczelni w województwie lubelskim. Identyfikacja barier startu zawodowego”, Lublin 2012 (współautor: R. Maciejewska), w ramach projektu innowacyjnego Pracowania Lubelska, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej. Obydwa raporty zostały opublikowane w wersji elektronicznej. Problematyka ta znalazła też odbicie we wcześniejszej publikacji, pt. „Ubóstwo w Polsce w latach 1992-2005, Lublin 2009.

d) Migracje. Na temat emigracji opublikowałem artykuł „Emigration Plans And Experience of Lublin Region Inhabitants”, Lublin 2013. Jestem autorem 4 raportów badawczych dotyczących imigrantów: „Lublin dla wszystkich. Partycypacyjny model zarządzania różnorodnością”, Lublin 2013, „Lublin dla wszystkich. Preferencje i nastawienie mieszkańców do różnorodności kulturowej. Raport końcowy, Lublin 2014, „Plotki o imigrantach i mniejszościach etnicznych w Lublinie. Raport z badań ilościowych”, Lublin 2014 oraz „Raport z badania opinii społecznej (1st Wave Survey) na temat imigrantów i obcokrajowców w Lublinie”, Lublin 2014.

e) Problemy środowiska naturalnego. Problematyka ta interesuje mnie z perspektywy postaw społecznych (głównie ocen, zachowań lub dyspozycji do zachowań, mniej – od strony komponentu poznawczego). Pierwszy artykuł związany z omawianą problematyką pt. Postawy ekologiczne mieszkańców Roztocza i terenów sąsiadujących, opublikowałem w książce: A. Jarosz, A. Michałowski (red.), Roztocze – problemy ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego na pograniczu polsko – ukraińskim, Lubaczów 2001, s. 67-76, Wydawnictwo Naukowe PWSZ w Jarosławiu. Oparłem się na danych ISSP Environment z 1993 r. Wykorzystując wskaźniki postaw proekologicznych, pokazałem częstość i uwarunkowania tego typu postaw na terenie Roztocza i okolic. Do tematyki tej wróciłem, publikując artykuł Metodologia i problematyka programu badawczego ISSP Environment z perspektywy idei zrównoważonego rozwoju/ Methodology and Key Issues of ISSP Environment Research Project from Sustainable Development Perspective, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2010, vol. 5, no 2.⁴ Podjąłem w nim analizę metodologiczną programu badawczego ISSP Environment, ze szczególnym uwzględnieniem wspomnianych wskaźników postaw proekologicznych z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju. W tekście tym pokazałem w jaki sposób można, korzystając z ISSP Environment, skonstruować dwa narzędzia pomiaru, które nazwałem „indeksem wyrzeczeń” i „indeksem zachowań ekologicznych”. Przeanalizowałem też ich rzetelność statystyczną. W następnych latach wykorzystałem zbiory ISSP Environment (głównie z 2010 roku, ale też sięgając do danych wcześniejszych). Jeden z artykułów dotyczył różnych aspektów postaw wobec ochrony środowiska z porównawczej perspektywy ogólnoswiatowej

⁴ Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development to indeksowane czasopismo Europejskiej Akademii Nauki i Sztuki z siedzibą w Salzburgu; impact factor zależnie od roku wydania – od 0,8 do 1,98)

(Implementation of Sustainable Development vs. Environmental Attitudes in International Comparative Studies, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2013, vol. 8, no 1) – analizy własne opierały się na danych zebranych w 30 krajach świata (próbą losową o wielkości ponad 40 tys. respondentów). W innym tekście (Sustainable Development as Seen by the Residents of Eastern and Western Europe on the Basis of ISSP Environment Data, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2015, vol. 10, no. 2) posługując się tym samym zbiorem danych, ale innymi wskaźnikami, porównałem postawy wobec środowiska naturalnego w krajach Europy Wschodniej i Zachodniej. W kolejnym artykule (Changes in Environmental Attitudes in Selected Countries of Central and Eastern Europe, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2016, vol. 11, no. 1) skupiłem się na 4 wybranych krajach europejskich i pokazałem (również korzystając z danych ISSP Environment 1993, 2000 i 2010) przemiany postaw wobec ochrony środowiska naturalnego z prawie 20. letniej perspektywy czasowej.

Odrębny dział moich zainteresowań badawczych to problematyka społeczności lokalnych i funkcjonowania samorządu. Pełniłem funkcję kierownika badań 2 projektów: w Lublinie - zrealizowałem projekt i napisałem raport „Opinie mieszkańców Lublina” (na zlecenie Urzędu Miasta Lublin) oraz w podkarpackich gminach Horyniec – Zdrój i Lubaczów – „Perspektywy rozwoju gospodarczego oraz aktywność zawodowa mieszkańców gmin Lubaczów i Horyniec-Zdrój” na zlecenie Urzędu Gminy Lubaczów. Badania przeprowadzone zostały na trzech próbach: kuracjuszy horynieckich sanatoriów, mieszkańców gminy Horyniec – Zdrój oraz mieszkańców gminy Lubaczów. Wyniki badań posłużą m.in. do opracowania strategii rozwoju gmin oraz dostarczą informacji zarządom sanatoriów w Horyńcu – Zdroju. Na podstawie przeprowadzonych przez mnie badań napisałem 2 raporty (Perspektywy rozwoju gospodarczego oraz aktywność zawodowa mieszkańców gminy Horyniec-Zdrój; Perspektywy rozwoju gospodarczego oraz aktywność zawodowa mieszkańców gminy Lubaczów). Wcześniej – napisałem raporty badawcze z 2 innych przeprowadzonych przez mnie badań w Chełmie i Świdniku (na zlecenie tamtejszych samorządów): Mieszkańcy Chełma o swoim mieście. Raport z badań, Chełm 2005 oraz Mieszkańcy Świdnika o swoim mieście. Raport z badań, Świdnik 2000. Wziąłem też udział (jako ekspert) w projekcie badawczym Kapitał Intelktualny Lubelszczyzny 2010-2013, zrealizowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego. W ramach tego projektu przeprowadziłem analizy statystyczne z 6 przeprowadzonych badań i byłem autorem 6 recenzowanych ekspertyz statystycznych („Maturzyści”, „Badanie instytucji naukowo-badawczych”, „Studenci”, „Mieszkańcy Lubelszczyzny”, „Gminy” i „Przedsiębiorcy”). Po zakończeniu głównej części tego projektu byłem autorem raportu metodologicznego „Weryfikacja metody badawczej i jej recenzja w ramach projektu „Kapitał Intelktualny Lubelszczyzny 2010-2013”.

Publikacje naukowe w czasopismach znajdujących się w międzynarodowych bazach cytowań

Artykuły opublikowane w „Problemach Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development” (lista poniżej) znajdują się w następujących bazach: Web of Science, Journal Citation Reports (JCR), Scopus, Index Copernicus, Social Science Research Network (SSRN), EBSCO, BazTech.

- a) Changes in Environmental Attitudes in Selected Countries of Central and Eastern Europe, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2016, vol. 11, no. 1, s. 65-72 [Impact Factor 0,80]

- b) Sustainable development as seen by the residents of Eastern and Western Europe on the basis of ISSP Environment data, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2015, vol. 10, no. 1, s.49-53 [Impact Factor 0,80]
- c) Implementation of Sustainable Development vs. Environmental Attitudes in International Comparative Studies, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2013, vol. 8, no 1, s. 125-137. [Impact Factor 1,51]
- d) Methodology and Key Issues of ISSP Environment Research Project from Sustainable Development Perspective, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2010, vol. 5, no 2, s. 51-60. [Impact Factor 1,98]
- e) Social Marginalisation vs. Sustainable Development – Case of Homelessness, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2012, vol. 7, no 1, s. 43-59.

Publikacje te są również dostępne w całości w wersji elektronicznej na stronie <http://ekorozwoj.pol.lublin.pl>

Summary impact factor według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania wynosi 5,09 (za lata 2010 - 2016). Liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS): 6. Indeks Hirscha według bazy Web of Science (WoS): 2.

Udział w projektach badawczych, innowacyjnych i wdrożeniowych

O udziale w projektach badawczych wspominałem wyżej, charakteryzując obszary moich zainteresowań naukowych. W tym miejscu chciałbym podkreślić, że praca badawcza od początku mojej działalności naukowej była centralnym jej punktem. Prowadzenie empirycznych badań socjologicznych jest rdzeniem mojego (wciąż trwającego) rozwoju naukowego. Realizacja badań społecznych, metodologia badań, analiza danych – to obszary najważniejsze w mojej działalności naukowej. W projektach badawczych występowałem w różnych rolach (kierownika projektu, badacza, eksperta, statystyka). W znacznej części działalności badawczej mogłem się spełnić w całym zakresie procesu badawczego – od postawienia hipotez (lub pytań) badawczych, poprzez konstrukcję narzędzia badawczego, koordynację badań w terenie, aż do etapów końcowych – analizy danych i napisania raportu.

Poniżej podaję krótkie zestawienie udziału w projektach badawczych, innowacyjnych i wdrożeniowych (tu w formie skrótowej, pełny opis znajduje się w osobnym spisie dorobku naukowego):

- a) udział w projektach międzynarodowych
 1. Udział w projekcie Rady Europy (funkcja: badacz): „Komunikacja dla Integracji - sieci społeczne dla różnorodności”, finansowanego ze środków Unii Europejskiej i Rady Europy, na zlecenie Urzędu Miasta Lublin.
 2. Udział w projekcie (funkcja: badacz): „Lublin dla wszystkich. Partycypacyjny model zarządzania różnorodnością” (3.0005/P/1/2011), Badanie na zlecenie UM Lublin, w ramach projektu realizowanego przy wsparciu Szwajcarskiego Programu Współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej.

b) udział w projektach krajowych

3. Realizacja projektu „Opinie mieszkańców Lublina” (funkcje: kierownik projektu i badacz) na zlecenie Urzędu Miasta Lublin.
4. Udział w projekcie „Restrukturyzacja Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Lublinie” (funkcja: badacz), w ramach umowy Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego z Wojewódzkim Szpitalem Specjalistycznym im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego SPZOZ w Lublinie.
5. Udział w projekcie „Prognoza rozwoju rynku pracy województwa lubelskiego” (funkcja: ekspert) realizowanym w ramach projektu „Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy - kontynuacja, realizowanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie
6. Udział w projekcie „Kotwice Kariery” (funkcje: specjalista ds. badań i analiz oraz statystyk) (POKL.03.04.03-00-048/13). Projekt realizowany przez Lecha Consulting w ramach umowy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji – Instytucją Pośredniczącą II Stopnia dla III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.
7. Udział w projekcie innowacyjnym (funkcja: badacz): "Lubelska Pracownia" (POKL.06.02.00-06-163/11) - współfinansowanym ze środków Unii Europejskiej, realizowanym w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VI Rynek Pracy otwarty dla wszystkich, Działanie 6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia.
8. Udział w projekcie badawczym (funkcja: ekspert): „Kapitał Intelktualny Lubelszczyzny 2010-2013” (POKL.08.02.02-06-001/10) realizowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego. Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.
9. Realizacja badań “Perspektywy rozwoju gospodarczego oraz aktywność zawodowa mieszkańców gmin Lubaczów i Horyniec-Zdrój” (funkcja: badacz)
10. Udział w projekcie badawczym (funkcja: badacz): „Społeczne i instytucjonalne aspekty bezdomności w województwie lubelskim” (POKL.07.02.1.- 06 – 022/09) zrealizowanym przez Wyższą Szkołę Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie. Projekt był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Priorytet VII – Promocja integracji społecznej, Działanie 7.2 – Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Poddziałanie 7.2.1.- Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
11. Udział w projekcie badawczym (funkcja: badacz): „Diagnoza rynku pracy województwa lubelskiego w aspekcie funkcjonowania na nim osób niepełnosprawnych” (POKL 06.01.01.-06-096/09) zrealizowanym przez Wyższą Szkołę Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie. Projekt współfinansowany był ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Priorytet VI – Rynek pracy otwarty dla wszystkich, Działanie 6.1 – Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie, Poddziałanie 6.1.1.- Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy.
12. Realizacja badania socjologicznego „Mieszkańcy Świdnika o sobie i swoim mieście” na zlecenie Urzędu Miasta w Świdniku
13. Realizacja badania socjologicznego „Mieszkańcy Chełma o swoim mieście” na zlecenie Urzędu Miasta w Chełmie

Udział w zespołach eksperckich

Byłem członkiem Grupy Wsparcia w projekcie "Lublin dla wszystkich" realizowanym przez Kancelarię Prezydenta Miasta Lublina.

Wykonane ekspertyzy

W ramach projektu badawczego Kapitał Intelktualny Lubelszczyzny 2010-2013, zrealizowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego napisałem 6 recenzowanych ekspertyz statystycznych:

1. Kapitał Intelktualny Lubelszczyzny 2010-2013 w kontekście analiz statystycznych, I cykl badawczy, część pierwsza „Maturzyści”, Lublin 2011, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego
2. Kapitał Intelktualny Lubelszczyzny 2010-2013 w kontekście analiz statystycznych, I cykl badawczy, część druga „Badanie instytucji naukowo-badawczych”, Lublin 2011, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego
3. Kapitał Intelktualny Lubelszczyzny 2010-2013 w kontekście analiz statystycznych, II cykl badawczy, część pierwsza „Studenci”, Lublin 2011, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego
4. Kapitał Intelktualny Lubelszczyzny 2010-2013 w kontekście analiz statystycznych, II cykl badawczy, część druga „Mieszkańcy Lubelszczyzny”, Lublin 2011, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego
5. Kapitał Intelktualny Lubelszczyzny 2010-2013 w kontekście analiz statystycznych, II cykl badawczy, część trzecia „Gminy”, Lublin 2011, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego
6. Kapitał Intelktualny Lubelszczyzny 2010-2013 w kontekście analiz statystycznych, II cykl badawczy, część czwarta „Przedsiębiorcy”, Lublin 2012, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego

Ekspertyzy składały się ze wstępu, części metodologicznej, analiz statystycznych oraz wniosków. Dostępne są na stronie <http://kil.lubelskie.pl> w dziale Publikacje.

Raporty z badań (niepublikowane lub opublikowane tylko w wersji elektronicznej)

1. „Opinie mieszkańców Lublina. Raport z badań”, Lublin 2016, s. 1-47 (na zlecenie Urzędu Miasta Lublin)
2. „Raport z badań pracowników i pacjentów Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Lublinie przeprowadzonych w ramach projektu restrukturyzacji”, Lublin 2015, s. 1-13 (w ramach umowy Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego z Wojewódzkim Szpitalem Specjalistycznym im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego SPZOZ w Lublinie)
3. „Kotwice Kariery. Raport statystyczny testowania narzędzia do rozpoznawania uzdolnień i talentów gimnazjalistów”, Lublin 2015, s. 1-315 (na zlecenie Lecha Consulting w ramach umowy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji – Instytucją Pośredniczącą II Stopnia dla III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki)
4. „Raport z badania opinii społecznej (1st Wave Survey) na temat imigrantów i obcokrajowców w Lublinie”, Lublin 2014, s. 1-21 (badanie na zlecenie Proesa Sp. z o.o., w ramach projektu Rady Europy Komunikacja dla Integracji - sieci społeczne dla różnorodności, finansowanego ze środków Unii Europejskiej i Rady Europy)

5. „Lublin dla wszystkich. Preferencje i nastawienie mieszkańców do różnorodności kulturowej. Raport końcowy”, Lublin 2014, s. 1-54 (badanie na zlecenie UM Lublin, w ramach projektu realizowanego przy wsparciu Szwajcarskiego Programu Współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej).
6. „Plotki o imigrantach i mniejszościach etnicznych w Lublinie. Raport z badań ilościowych”, Lublin 2014, s. 1-35 (badanie na zlecenie UM Lublin w ramach projektu Rady Europy Komunikacja dla Integracji - sieci społeczne dla różnorodności, finansowanego ze środków Unii Europejskiej i Rady Europy).
7. „Lublin dla wszystkich. Partycypacyjny model zarządzania różnorodnością”, Lublin 2013, s. 1-60 (badanie na zlecenie UM Lublin, w ramach projektu realizowanego przy wsparciu Szwajcarskiego Programu Współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej).
8. „Bezrobotni absolwenci wyższych uczelni w województwie lubelskim. Raport z badań”, Lublin 2012, s. 1-43 (w ramach projektu innowacyjnego Pracowania Lubelska, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, POKL, Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich, Działanie 6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia).
9. „Perspektywy rozwoju gospodarczego oraz aktywność zawodowa mieszkańców gminy Horyniec-Zdrój. Raport z badań”, Lublin 2012, s. 1-62 (w ramach projektu współfinansowanego ze środków województwa podkarpackiego).
10. „Perspektywy rozwoju gospodarczego oraz aktywność zawodowa mieszkańców gminy Lubaczów. Raport z badań”, Lublin 2012, s. 1-48 (w ramach projektu współfinansowanego ze środków województwa podkarpackiego).
11. „Raport z indywidualnych wywiadów kwestionariuszowych z osobami bezdomnymi”, Lublin 2010, s. 1-139 (w ramach projektu badawczego Społeczne i instytucjonalne aspekty bezdomności w województwie lubelskim POKL.07.02.1-06-022/09).
12. „Raport z indywidualnych wywiadów kwestionariuszowych z osobami niepełnosprawnymi”, Lublin 2010, s. 1-115 (w ramach projektu badawczego Diagnoza rynku pracy województwa lubelskiego w aspekcie funkcjonowania na nim osób niepełnosprawnych POKL 06.01.01.-06-096/09).
13. „Raport z indywidualnych wywiadów kwestionariuszowych z przedstawicielami zakładów pracy”, Lublin 2010, s. 1-61 (w ramach projektu badawczego Diagnoza rynku pracy województwa lubelskiego w aspekcie funkcjonowania na nim osób niepełnosprawnych POKL 06.01.01.-06-096/09).
14. „Mieszkańcy Chełma o swoim mieście. Raport z badań”, Chełm 2005, s. 1-47 (na zlecenie UM Chełma)
15. „Mieszkańcy Świdnika sobie i swoim mieście. Raport z badań”, Świdnik 2000, s. 1-94 (na zlecenie UM Świdnika).

Recenzje publikacji i projektów

Recenzowałem 3 artykuły naukowe: 2 w „Problemach Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development” oraz 1 w „Studiach Demograficznych”. Recenzowałem też 2 projekty badawcze: (1) Weryfikacja metody badawczej i jej recenzja w ramach projektu „Kapitał Intelktualny Lubelszczyzny 2010-2013”, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego 2013; (2) Recenzja raportu „Determinanty aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych zamieszkałych na obszarach wiejskich. Raport z badań. Tom I”, Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Biała Podlaska 2012, s. 1-224.

5. Działalność dydaktyczna

Po doktoracie prowadziłem różnorodne zajęcia dydaktyczne, które można pogrupować następująco:

a) przedmioty metodologiczne

- Metody badań społecznych (wykład i ćwiczenia)
- Podstawy badań społecznych (wykład i konwersatorium)
- Metodologia badań politologicznych (wykład i ćwiczenia)
- Metody statystyczne w socjologii (wykład i konwersatorium)
- Procedury badań ewaluacyjnych (wykład i ćwiczenia)
- Analiza danych sondażowych (wykład i ćwiczenia)
- Analiza danych wspomagana komputerowo w badaniach rynku i opinii (warsztaty)
- Analiza danych (ćwiczenia)
- Zaawansowane techniki komputerowej analizy danych (wykład, ćwiczenia, projekt)
- Metody badań marketingowych (ćwiczenia)
- Realizacja badań społecznych (ćwiczenia)
- Praktyczne aspekty prowadzenia ilościowych badań terenowych w socjologii (konwersatorium) - dla doktorantów w Instytucie Socjologii KUL

Przez wiele lat moim podstawowym przedmiotem były Metody badań społecznych, które początkowo prowadziłem w wymiarze 90 godzin wykładu i 90 godzin ćwiczeń (KUL), a następnie w wymiarze 60 godzin. Ostatnio w dydaktyce skupiam się na Analizie danych i Metodach statystycznych w socjologii.

Ważnym doświadczeniem dydaktycznym było prowadzenie w Instytucie Socjologii KUL konwersatorium dla doktorantów, pt. Praktyczne aspekty prowadzenia ilościowych badań terenowych w socjologii. Zajęcia te cieszyły się popularnością wśród słuchaczy, mnie zaś dały wiele satysfakcji, gdy mogłem rozmawiać z młodymi badaczami o ich problemach metodologicznych i badawczych (po 3 latach musiałem niestety zrezygnować z powodu konfliktu czasowego z zajęciami w moim głównym miejscu pracy, wówczas WSPA).

b) przedmioty związane z problemami społecznymi

- Zróżnicowanie społeczne (wykład i projekt)
- Problemy współczesnego rynku pracy (wykład i projekt)
- Patologia społeczna (wykład)
- Socjologia niepełnosprawności i rehabilitacji (wykład)

c) inne przedmioty

- Technologie informatyczne (konwersatorium)
- Socjologia turystyki i rekreacji (wykład i ćwiczenia)
- Translatorium socjologiczne (konwersatorium)

Byłem promotorem licznych pracy dyplomowych (seminarium licencjackie) - od 1994 roku - w KUL, Filii KUL w Stalowej Woli (obecnie Wydział Zamiejscowy) oraz w WSPA. Łącznie było to ponad 250 prac.

Inne działania w zakresie dydaktyki:

- Byłem opiekunem kół naukowych studentów socjologii - organizowałem i prowadziłem wakacyjne praktyki wyjazdowe, współpracowałem przy badaniach studenckich, których efektem był raport oraz referaty na zorganizowanej przez studentów ogólnopolskiej konferencji naukowej.
- Posiadam Certyfikat Akredytacji IBM SPSS w ramach Systemu Akredytacji i Certyfikacji Predictive Solutions. Jest on potwierdzeniem jakości prowadzonych zajęć dydaktycznych, natomiast studentom oferuje możliwość uzyskania certyfikatu umiejętności wykorzystania programu IBM SPSS Statistics. Certyfikat „IBM SPSS Technology Expert” przyznawany jest na podstawie egzaminu zdanego w siedzibie Predictive Solutions. Warunkiem przedłużenia ważności Certyfikatu Akredytacji na kolejny rok akademicki jest zaliczenie przez studentów w.w. egzaminu.
- Ukończyłem szkolenie „Jak pracować z młodzieżą z pokolenia Facebooka?”
- Posiadam certyfikat ukończenia szkolenia „Nauczanie metodą projektów w Akademii Humanistyczno – Ekonomicznej w Łodzi”

5. Działalność organizacyjna

- Przez 2 lata pełniłem funkcję kierownika Katedry Socjologii Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie (WSPA) (odpowiednik dyrektora instytutu w większych jednostkach).
- Od 2012 roku jestem redaktorem statystycznym e-czasopisma „Konteksty Społeczne” (wydawca Instytut Socjologii UMCS).
- W latach 2011-2013 byłem koordynatorem cyklu badań „Losy absolwentów” w WSPA
- W latach 2012 – 2014 byłem członkiem zespołu badawczego Centrum Transferu Innowacji, Przedsiębiorczości i Technologii WSPA
- Byłem opiekunem licencji oprogramowania IBM SPSS w WSPA od 2009 do 2014 r.
- Ukończyłem szkolenie i uzyskałem certyfikat „Ekspert ds. projektów badawczo-rozwojowych” w ramach projektu „Kreatorzy Innowacji” (2013 r.)
- Byłem członkiem komisji opracowującej nowy program dla II stopnia studiów socjologicznych w Instytucie Socjologii UMCS oraz członkiem Wydziałowej Komisji Wyborczej Wydziału Filozofii i Socjologii UMCS
- Pełnię funkcję wiceprezesa zarządu lubelskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego
- Jestem członkiem Polskiego Towarzystwa Socjologicznego

6. Współpraca zagraniczna

Jestem członkiem kilku międzynarodowych towarzystw naukowych:

- American Association for Public Opinion Research
- International Sustainable Development Research Society
- Data Science Association
- New Media Professionals Association

Brałem udział w dwóch międzynarodowych projektach badawczych jako badacz: w projekcie Rady Europy „Komunikacja dla Integracji - sieci społeczne dla różnorodności”, finansowanego ze środków Unii Europejskiej i Rady Europy, na zlecenie Urzędu Miasta Lublin (2014) oraz w projekcie „Lublin dla wszystkich. Partycypacyjny model zarządzania różnorodnością” badanie na zlecenie UM Lublin, w ramach projektu realizowanego ze szwajcarskim kantonem kanton Neuchatel przy wsparciu Szwajcarskiego Programu Współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej (2013-2014).

Współpracowałem z badaczami z USA (Helen Raschke i Kennethem Kresselem), czego efektem były badania i publikacje (wcześniej opisane).

Kilka moich publikacji znajduje się w międzynarodowych bazach i ma cytowania. Podaję według Web of Science:

- Changes in Environmental Attitudes in Selected Countries of Central and Eastern Europe, Problems of Sustainable Development, 2016, vol. 11, no. 1
- Sustainable Development as Seen by the Residents of Eastern and Western Europe on the Basis of ISSP Environment Data, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2015, vol. 10, no. 2, s. 49-53.
- Implementation of Sustainable Development vs. Environmental Attitudes in International Comparative Studies, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2013, vol. 8, no 1, s. 125-137.
- Social Marginalisation vs. Sustainable Development – Case of Homelessness, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2012, vol. 7, no 1, s. 43-59.
- Methodology and Key Issues of ISSP Environment Research Project from Sustainable Development Perspective, Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development, 2010, vol. 5, no 2, s. 51-60.

7. Udział w konferencjach naukowych

Referaty lub przewodniczenie na konferencjach naukowych (ostatnie lata):

a) konferencje krajowe

1. Referat „Bezrobotni absolwenci w województwie lubelskim na podstawie badań socjologicznych” na konferencji „Regionalne bezrobocie wśród absolwentów uczelni wyższych w województwie lubelskim”, 12.03.2015, organizator: WSPA w Lublinie
2. Referat „Działania Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Horynieckiej na rzecz promocji i rozwoju Roztocza Południowego (Wschodniego)” na konferencji „Uzdrowiska szansą rozwoju przedsiębiorczości Roztocza Wschodniego”, organizator: Uzdrowisko Horyniec sp. z o.o. wraz z Podkarpackim Urzędem Marszałkowskim, 24.10.2014 r. Horyniec-Zdrój.
3. Referat „Rodzinne aspekty bezdomności” na konferencji „Rodzina 2013. Interdyscyplinarna konferencja naukowa”, organizatorzy: GUS, IS UMCS, IS KUL, 21-22.10.2013 r. Lublin
4. Referat „Perspektywy rozwoju gospodarczego i aktywność zawodowa mieszkańców gmin Lubaczów i Horyniec-Zdrój” na konferencji "Perspektywy rozwoju społeczno - gospodarczego gminy Lubaczów i gmin sąsiednich w świetle badań opinii społecznej i podejmowanych działań promocyjnych", organizator: gmina Lubaczów, 17.05.2013

5. Referat "Problemy społeczne mieszkańców bloków socjalnych przy ul. A. Grygowej w Lublinie. Wyniki badań ilościowych" na konferencji ogólnopolskiej "Teoria a rzeczywistość. Enklawy społeczne dużych miast", organizator WSPA Lublin, 15.05.2013
6. Przewodniczenie sesji podczas ogólnopolskiej konferencji „Kultura wartości i kultura użycia. Kicz we współczesnej kulturze”, organizator: KUL, 17.04.2013
7. Przewodniczenie grupie dyskusyjnej „Nieodpowiedzialność w Internecie” na konferencji „Wiedza a instytucjonalizacja nieodpowiedzialności”, organizator: Katedra Socjologii Wiedzy i Edukacji, Instytut Socjologii KUL, 28-29 XI 2012 r. Lublin
8. Referat „Sytuacja życiowa osób bezdomnych” na konferencji „Społeczne i instytucjonalne aspekty bezdomności w województwie lubelskim”, organizator: Katedra Socjologii WSPA, 28.04.2011 r. Lublin
9. Referat „Niepracujący niepełnosprawni: sytuacja zawodowa, ekonomiczna i psychospołeczna” na konferencji „Diagnoza rynku pracy województwa lubelskiego w aspekcie funkcjonowania na nim osób niepełnosprawnych”, organizator: Katedra Socjologii WSPA, 25.03.2011 r. Lublin.
10. Referat „Zatrudnianie osób niepełnosprawnych w opiniach przedstawicieli zakładów pracy” na konferencji „Diagnoza rynku pracy województwa lubelskiego w aspekcie funkcjonowania na nim osób niepełnosprawnych”, organizator: WSPA, 25.03.2011 r. Lublin.

b) konferencje międzynarodowe

Referat „Postawy ekologiczne mieszkańców Roztocza” na międzynarodowej konferencji „Ochrona środowiska i dziedzictwa kulturowego na pograniczu polsko – ukraińskim”, organizator: PWSZ w Jarosławiu, 18-19 maja 2001, Horyniec – Zdrój.

8. Popularyzacja nauki

W moim przypadku popularyzacja nauki polegała głównie na popularyzacji historii regionu Roztocza Południowego i ziemi lubaczowskiej. Napisałem 2 książki krajoznawcze (które mogą być też traktowane jako przewodniki turystyczne). Pierwsza z nich pt. "Roztocze Południowe" (Krosno 2009, Wydawnictwo Arete II, s. 1-247) ukazała się drukiem, zaś druga, będąca kontynuacją pierwszej, pt. "Ziemia lubaczowska" (Lublin 2015, s. 1- 325) jest ebookiem dostępnym (za darmo) w iBooks Store (internetowa księgarnia Apple Inc.).

9. Zainteresowania pozanaukowe

Kilka zdań chcę poświęcić moim zainteresowaniom pozanaukowym, gdyż jednak mają one jakieś znaczenie dla mojego rozwoju (także) naukowego.

Moją wielką pasją jest turystyka. Efektem są wspomniane wyżej książki krajoznawcze, ale także zainteresowanie problematyką zrównoważonego rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem postaw wobec ochrony środowiska naturalnego. Jestem pasjonatem Roztocza i krain przyległych. Od kilkunastu lat prowadzę roztoczańską stronę internetową www.roztocze.horyniec.net.

Od 11 lat współpracuję z lokalnym pismem "Gazeta Horyniecka", początkowo jako autor tekstów, a od 2 lat jako redaktor naczelny. „Gazeta Horyniecka” to kwartalnik regionalny Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Horynieckiej. Jest w pełni niezależnym i

samofinansującym się medium, którego istnienie oparte jest wyłącznie na pracy społecznej autorów tekstów i członków redakcji. Poziom merytoryczny pisma oceniany jest w środowisku lokalnym (i nie tylko lokalnym) bardzo wysoko. Przykładem jest prośba ze strony berlińskiej Staatsbibliothek o wysyłanie do działu Europy Wschodniej kolejnych numerów Gazety.

Inną moją pasją jest fotografia – głównie krajobrazowa i przyrodnicza. W księgarni internetowej iBooks Store dostępne za darmo są moje 3 albumy fotograficzne (w formie ebook): "A Light Beam Journey. Photography", "Red, Green, Blue. Photography" i "Roztocze i ziemia lubaczowska".

Moje zainteresowanie literaturą zaowocowało wydaniem niewielkiego zbioru opowiadań pt. "Podkuwacz koni", Lublin 2015. Książka ta jest również dostępna jako darmowy ebook w iBooks Store.

